

Sustanari

Košević, Manuela Slavica

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:716769>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

Diplomski rad

Sustanari

Manuela Slavica Košević

Sveučilište u Zagrebu
Akademija likovnih umjetnosti
Diplomski sveučilišni studij Grafika

Sustanari

Manuela Slavica Košević

Mentorica: Prof. dr. art Mirjana Vodopija
Zagreb, lipanj 2024.

Sažetak

Rad *Sustanari* bavi se iracionalnim mislima, posebice onim izazvanim socijalnom anksioznošću te pritiskom suvremenog kapitalističkog društva. Te su misli bile amplificirane prilikom boravka u novoj, stranoj okolini tijekom studentskih razmjena gdje sam osjećala da se ne uklapam, a svoj osjećaj vrijednosti pokušavala sam izjednačiti s produktivnošću. Negativne misli uvijek su bile uz mene, kao stalni sustanari mojeg uma.

Kroz rad *Sustanari* borim se s takvim mislima, dajući svakoj od njih trodimenzionalnu formu i dozu antropomorfности. Promišljanjem o iracionalnim mislima kao likovima odvojenim od mojeg suštinskog *Ja*, shvaćam da nemaju nikakve zle namjere, već me čine obzirnijom prema drugima, paze kako se prezentiram i guraju me naprijed u vlastitom umjetničkom stvaralaštvu. I same su zbunjene, kao i ja, s mjerom u kojoj bih se trebala zamarati tuđim pogledom na sebe. Svaki lik-misao opisan je kroz svoj izgled, dimenziju, materijal i odgovarajuću prostoriju-dioramu. Te raznolike organske prostorije tvore moj unutarnji krajolik, mentalni prostor, kaotičnu kuću u kojoj svi zajedno boravimo. Moje misli – moji sustanari i ja – čangrizavi stanodavac.

Ključne riječi: misli, anksioznost, personifikacija, diorama, unutarnji krajolik

Abstract

The work "Housemates" deals with irrational thoughts, especially those triggered by social anxiety and the pressures of contemporary capitalist society. These thoughts were amplified during my stay in a new, foreign environment during my Erasmus exchanges, where I felt like I didn't fit in, and I tried to equate my sense of worth with productivity. Such negative thoughts have always been with me, like permanent housemates of my mind.

Through the work "Housemates", I confront these thoughts by giving each of them a three-dimensional form and a degree of anthropomorphism. By contemplating irrational thoughts as characters separate from my essential self, I realize that they have no malicious intentions; rather, they make me more considerate towards others, mindful of how I present myself and push me forward in my own artistic creation. They themselves are confused, just like me, about the extent to which I should be concerned with others' perceptions of me. Each thought-character is described through its appearance, dimension, material, and an appropriate room-diorama, as well as through a residence permit document. These diverse organic rooms form my internal landscape, my mental space, a chaotic house where we all reside together. My thoughts – my housemates, and I – the grumpy landlord.

Key words: thoughts, anxiety, personification, diorama, internal landscape

Zahvale

Prije svega, hvala mojoj mentorici Mirjani Vodopiji, na svojoj podršci pruženoj u posljednje četiri godine, koje će zauvijek obilježiti moj umjetnički razvoj. Hvala na svakom komentaru i pitanju koji su me gurali van moje sigurne zone, zbog čega sam danas hrabrija nego što sam ikada mislila da ću biti.

Hvala mojoj obitelji, što ste mi pružili sve, što ste od početka vjerovali u moje glupošćine.

Hvala mojim prijateljima na svim razgovorima i glasovima razuma (i nerazuma).

Hvala Anamariji na proteklih šest godina, a posebno zadnjih šest mjeseci, što si uvijek uz mene i kad smo kilometrima daleko.

Hvala Ivi Antičević na lekturi i divnim riječima. Hvala Margiti Bralić na susretljivosti i doprinosu ovom radu svojim vještinama.

Na kraju, svima koji su se susreli sa mnom na bilo koji način na ovom putu, hvala vam na sustanovanju.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PRETHODNI RADOVI / PUT PREMA SUSTANARIMA	2
3. KONCEPT RADA	8
3.1. Opis rada	8
3.2. Simbolika likova i prostorija	13
3.3. Dozvole boravka	23
4. PROCES RADA	26
4.1. Izrada skica	27
4.2. Izrada diorama	28
4.3. Izrada dozvola boravka	34
4.4. Tehnički opis rada	35
5. UZORI	36
5.1. Likovna umjetnost	36
5.2. Poezija	40
5.3. Film	42
6. ZAKLJUČAK	44
7. POPIS LITERATURE	45
7.1 Izvori korištenih prikaza	46
8. BIOGRAFIJA	47

The dark thought, the shame, the malice,
meet them at the door laughing,
and invite them in.

Rumi

1. UVOD

Sjeme ideje za ovaj rad počelo je klijeti još za vrijeme mojeg boravka na Erasmus razmjeni u Leipzigu 2022. godine. Impulzivno sam kupila paketić plastelina u pastelnim bojama, odnijela ga u klasu i počela izrađivati malene figurice. Vrlo brzo počela sam ih skicirati u bilježnicu i dodavati im opise karaktera. Oni su postali personifikacija mojih emocija koje sam u tom periodu intenzivno osjećala, s obzirom da se nisam dobro snašla u novoj sredini. Često sam se osjećala promatrano i osuđivano, kao da kršim neka nepisana pravila. Nisam se mogla prilagoditi okolini, ali ni ona meni, pa sam često sjedila na predavanjima gdje bi svi pričali jezik koji ne razumijem. Tada bih izražavala svoju frustraciju i bijes kroz pisanje teksta u bilježnicu na hrvatskom jeziku, koji nitko oko mene nije mogao razumjeti, ali ni shvatiti karakter napisanog jer sam riječi maskirala šarenim bojama i veselim crtežima. Isti princip primijenila sam i na skice figurica. Zbog pastelnih boja i simpatičnih oblika, vizualno nisu odgovarale mislima koje prikazuju. Ta me diskrepancija potpuno zaokupirala, te sam ju počela inkorporirati u sve svoje sljedeće radove. Gorko-slatko općenito je moj najdraži okus.

Izražavanjem svojih misli kroz figurice i njihove prostore želim samoj sebi olakšati suživot s njima te ih prihvatiti kao svoje sustanare. Umjesto da ih pokušavam istjerati, što bi zasigurno rezultiralo neuspjehom i frustracijom, odlučila sam im dozvoliti boravak u svojem umu. Pristupam im s nježnosti i prihvaćanjem u nadi da će i one prema meni u budućnosti biti nježnije. Također se nadam da ću izlaganjem ovog rada predstaviti takav način nošenja s teškim emocijama i da će doseći barem jednu osobu kojoj je potreban. U suvremenom diskursu često se govori o mentalnom zdravlju, a ovim radom demonstriram svoju metodu brige o vlastitom umu, formu procesiranja i izražavanja emocija na kreativan način.

2. PRETHODNI RADOVI / PUT PREMA SUSTANARIMA

Izabranim radovima u ovom poglavlju zajednička je tematika emocija koje proizlaze iz promjene okoline. Prilikom pronalaženja vlastitog mjesta u novoj sredini, kao prilikom dolaska na studij u Zagreb i odlaska na studentske razmjene u Belgiju i Njemačku, ispoljavaju se razne negativne emocije, poput usamljenosti, otuđenosti i frustracije, ali one sve označavaju rast i kretanje prema naprijed. Izlazak iz sigurne zone uvijek je dobra ideja, pa makar i taj izlazak bio predalek. Rad *Sustanari* kulminacija je istraživanja te tematike.

Dobro sam, jela sam

Na razmjeni u Leipzigu radila sam na svojem završnom radu, instalaciji *Dobro sam, jela sam*. Instalacija se sastoji od bijelog stola, premalih dimenzija za blagovaonski stol, postavljenog za ručak za pet osoba, odnosno za sve članove moje uže obitelji. Sav pribor za jelo napravljen je od bijelog filca, a hrana u tanjurima od bijelog punjenja za igračke oblikovanog tehnikom suhog filcanja. Sterilna bjelina materijala u kontrastu je s njegovom funkcijom, te u ovom radu komunicira odsutnost. Tema rada je gorško-slatki odlazak iz obiteljskog doma. Inspiraciju sam dobila iz grupnog chata preko kojeg moja obitelj komunicira otkad smo se moj brat i ja odselili u Zagreb. Redovito smo slali fotografije hrane koju bismo skuhalo, za utjehu roditeljima da smo dobro i da brinemo o sebi, ali i iz ponosa što smo samostalni. Kuhanje stranih jela i istraživanje novih okusa predstavlja i razvoj našeg vlastitog životnog puta. Ponosni smo na sebe i želimo to pokazati, ali s druge strane stola nema naših najdražih da to pomirišu, okuse i pojedu s nama. Jedino što možemo je poslati fotografiju, tek plošan vizualni prikaz bez mirisa, okusa, teksture i topline doma.

Prikaz 1
Dobro sam, jela sam

bittersweet

Prvi dio rada nastao je za završnu izložbu Erasmus studenata na Akademiji likovnih umjetnosti u Leipzigu 2022. godine. Sastoji se od podloge-tkanine i na nju kolažiranih i našivenih ostataka materijala, filca, papira i gline. U tom sam kolažu prvi put na ekspresivan način izrazila svoje emocije i ponavljajuće misli uzrokovane neuklapanjem i nesnalaženjem u novoj okolini, zapisujući ih na komadiće filca kako bi postali nečitki, ali i u formi zinea, ručno šivanih i crtanih knjižica. Kraj tkanine preklopljen je i napunjen kao jastuk, a na njemu su koncem izvezene riječi I'm taking time away from it, kao najava nastavka rada.

Rad je izložen na samostalnoj izložbi *bittersweet* u Galeriji Putolovac u prosincu 2023. godine s najavljenim nastavkom: novim kolažem, knjižicom i skulpturom. Vrijeme se provlači kao glavni motiv u svim novim dijelovima rada. Nastaje nakon vremenskog odmaka od godine dana i svojevrsno je pismo mlađoj sebi. Stvaranjem drugog kolaža i ispisujući nove riječi i crteže, reflektiram s empatijom na samu sebe u tom periodu. Prihvaćam svoje tadašnje stanje i zacijeljene rane kao nešto kroz što sam morala proći da bih danas bila snažnija i zrelija osoba. U središte kolaža smještam ručno tkan sat, implicirajući na krucijalnu ulogu vremena u konceptu. Kolaž ponovno završava riječima koje potencijalno najavljuju novi nastavak, Until next time. Knjižica od filca komunicira zacjeljivanje starih i otvaranje novih rana prolaskom vremena. Skulptura prikazuje trulu brokulu, simbol onog što je dobro i zdravo za nas u široj slici, ali nam je nekad teško i mučno u datom trenutku. Odrastanjem moramo sami sebi postati poput roditelja koji hrani dijete brokulom unatoč svim suzama, i ne pustiti da nam brokula istrune, da ju pojede vrijeme.

Squishy Feelings

Rad Squishy Feelings nastao je u suradnji s Anamarijom Kvas te smo za njega dobile Rektorovu nagradu za individualni umjetnički rad 2023. godine.

Kroz razgovore o svojim Erasmus razmjenama, shvatile smo da dijelimo neke vrlo specifične osjećaje i iskustva koja proizlaze iz boravka u drugoj državi, posebice uz nepoznavanje lokalnog jezika. Zajedno smo ih prikazale kroz personificiranje i naraciju u radu Squishy feelings. Individualno, u njezinom umjetničkom izražavanju, Anamarija se bavi svakodnevnim situacijama i razgovorima te naraciju prenosi putem stripa. Zajednički rad sadrži 17 samostojećih figura u prostoru, u raznim materijalima od tkanine, filcane vune do keramike i drva te 17 tabli stripa. Svaki objekt zapravo je personificirani osjećaj, a njegova priča prikazana je kroz strip.

Odlasci u nepoznato često su ključni trenuci inspiracije umjetničkog stvaralaštva. Počevši od Frida Kahlo, koja svojim djelima iskazuje ljubav prema rodnom Meksiku, preko strip autorice Darie Bogdañske koja prikazuje svoj život u Švedskoj stripom Wage Slaves pa sve do izložbe Squishy Feelings Manuele Košević i Anamarije Kvas. Squishy* Feelings je nostalgična izložba personificiranih osjećaja autorica kojom prikazuju realnost svojih studentskih Erasmus+ razmjena u Belgiji, Češkoj i Njemačkoj. Prikazani osjećaji temeljeni su na osobnim i intimnim iskustvima autorica, koje svoju novu svakodnevicu prihvaćaju kao inspiraciju likovnog izražavanja u obliku stripova i skulptura. (...)

Glavni likovi izložbe spona su Anamarijinog i Manuelinog izražavanja kroz dva različita medija stvarajući time interakciju dvodimenzionalnog i trodimenzionalnog, a ready-made proizvodima kao što su putni kovčeg, toplomjer i madrac stvara se atmosfera svima dobro poznatog studentskog života. Da bismo se lakše nosili sa stresom, trebamo ga okrenuti na šalu.*

*mekan i lako lomljiv ili oblikovan

* Pošta, Tia: Predgovor izložbi Squishy Feelings (Studentski centar u Zagrebu, Kultura, 2023.)

Prikaz 4, 5
Squishy Feelings
Galerija SC

3. KONCEPT RADA

3.1. Opis rada

Rad Sustanari sastoji se od 10 diorama s odgovarajućim figuricama. Svaka diorama predstavlja po jednu repetitivnu misao. One su mahom negativne, proizlaze iz manjka vjere u sebe i samopouzdanja, ali i iz pritiska suvremenog kapitalističkog društva koje nameće produktivnost kao zamjenu za osjećaj vrijednosti. Za svaku figuricu – personifikaciju misli otisnuta je iskaznica u tehnici sitotiska, koja pobliže objašnjava njegovu pozadinu.

Potreba za izradom figurica pojavila se u periodu u kojem su ove negativne misli bujale u mojem umu i nisam ih znala kontrolirati. Likovi su moj način upoznavanja s tim mislima. Umjesto da ih pokušavam odbaciti, želim im se približiti. Moram se naučiti nositi s njihovom prisutnosti, ali i kako im prestati davati pozornost. Znam da ću se, ako ih pokušam istjerati, samo osjećati još gore kad se neizbježno ponovno vrate. Zato im želim dati njihovo mjesto koje već ionako silom zauzimaju.

Čitajući knjigu *Tijelo bilježi sve: Mozak, um i tijelo u iscjeljenju traume* nizozemskog psihijatra Bessela Van der Kolka, upozнала sam se s idejom psihoterapije po modelu Unutarnjih obiteljskih sustava, koji predlaže tretiranje ljudskog uma kao sustava složenog od različitih dijelova, poput članova obitelji, koji su u isto vrijeme individualni i povezani.

Na samom temelju modela Unutarnjih obiteljskih sustava (eng. Internal Family Systems - IFS) leži ideja da je um svakoga od nas poput obitelji u kojoj članovi imaju različite razine zrelosti, uzbuđenja, mudrosti i boli. Dijelovi oblikuju mrežu ili sustav u kojem će promjena u bilo kojem dijelu utjecati na sve ostale.*

Ta me ideja zaintrigirala jer sam ju povezala sa svojom idejom o personifikaciji svojih misli. Shvatila sam da je taj pristup već postojeća i priznata forma psihoterapije, što sam protumačila kao znak da se krećem u pravom smjeru. Svoje misli sam počela doživljavati kao odvojene likove s kojima sam svakodnevno u komunikaciji, ali kao i u komunikaciji sa stvarnim osobama, mogu odbaciti njihovo mišljenje i prijedloge. To što oni proizlaze iz mojeg uma ne mora značiti da su oni dio mene.

Mnoga ponašanja koja se klasificiraju kao psihijatrijski problemi, uključujući neke opsesije, kompulzije i napadaje panike, kao i većina samodestruktivnih ponašanja, započele su kao strategije za samoočuvanje. (...) Ključna spoznaja je da svi ti dijelovi imaju svoju funkciju: zaštititi sebe od osjećaja potpunog terora uništenja. (...) Prepoznavanje da su svi ti dijelovi opterećeni prošlošću i poštovanje njihove funkcije u cjelokupnom sustavu čini ih manje prijetećima ili preplavljujućima. (...) Prvi korak je uvjeriti unutarnji sustav da su svi dijelovi dobrodošli i da su svi oni - čak i oni koji su suicidalni ili destruktivni - oblikovani u pokušaju zaštite samosustava, bez obzira koliko trenutno izgledaju kao prijetnja.**

* Van der Kolk, Bessel: *Tijelo bilježi sve: Mozak, um i tijelo u iscjeljenju traume* (Sveta Nedelja: Geromar, 2023.)

** Ibid.

Pristupajući vlastitim mislima s nježnosti i strpljenjem, shvatila sam da njihove namjere najčešće nisu nimalo negativne prirode. Proizlaze iz želje i potrebe da učinim svoju bližu okolinu ugodnijom sebi i drugima. Svaka je od njih prešla svoj put kako bi našla mjesto u mojem umu, pa mogu pretpostaviti da im ovo nije posljednja destinacija. Prihvatanjem svojih misli i rasvjetljavanjem njihove prirode, dozvolila sam ih da nastave svoj put, da se transformiraju ili postepeno nestanu. Ubrzo sam osjetila veliko olakšanje. S obzirom na to da ih više nisam doživljavala kao nešto negativno, već nešto čemu jednostavno dajem previše pažnje i mentalnog prostora, nisam ih mogla tako ni prikazati. Njihova prava lica zapravo su pomalo naivna, smiješna, čak i simpatična. Dajući im takve fizičke manifestacije, pomogla sam samoj sebi da ih prestanem preozbiljno shvaćati. U slučaju naviranja nekih misli, prizvala bih u sjećanje njihove blesave oblike i ubrzo osjetila olakšanje.

IFS prepoznaje da je razvoj svjesnog samovođenja temelj za ozdravljenje od traume. Svjesnost ne samo da omogućuje pregled našeg unutarnjeg krajolika sa suosjećanjem i znatiželjom, već nas također može aktivno usmjeriti na pravi put za brigu o sebi.*

Neke su se od misli ipak pokazale malo drugačije prirode. U njihovom mi je tumačenju pomoglo čitanje eseja Društvo burnouta filozofa i teoretičara kulture Byung-Chul Hana. U eseju Han opisuje suvremeno zapadnjačko društvo kao sve užurbanije, u ritmu koji nameće tehnologija. Nekadašnje disciplinarno društvo baziralo se na negativnoj zabrani – „Ne smiješ!“, dok se današnje društvo gradi na nametnutoj pozitivnosti imperativa – „Možeš i moraš!“.

* Van der Kolk, Bessel: Tijelo bilježi sve: Mozak, um i tijelo u iscjeljenju traume (Sveta Nedelja: Geromar, 2023.)

Današnji je čovjek sam svoj autoritet prisile, pritisak proizlazi iz njega samog, s obzirom na to da on “može ostvariti sve”. Višak pozitivnosti dovodi ga do konstantne hiperproduktivnosti i izjednačavanja svojeg osjećaja vrijednosti s držanjem u korak sa sve bržim ritmom rasta, što se, naravno, odražava na njegovo mentalno zdravlje. Društvo se kolektivno osjeća umorno, pretvara se u društvo burnouta.

Burnout predstavlja patološku posljedicu dobrovoljnog samoiscrpljivanja.*

Četiri diorame, koje predstavljaju misli koje se javljaju dok sam sama u vlastitom prostoru, usko su povezane s produktivnošću i burnoutom. Većinom se bave mojom tromošću, strahom od neuspjeha koji sprječava izvršavanje zamišljenog, strahom od gubitka vremena i nedovoljne produktivnosti, odnosno, nedovoljnog osjećaja vrijednosti. Pristup ovim mislima morao se malo razlikovati od prethodnog. S obzirom na to da se s njima nosi veći dio današnjeg društva, češće sam nailazila na razumijevanje među vršnjacima te je samim time bilo teže obilježiti misli kao iracionalne. U razmjeni iskustava nalazi se i malo utjehe, svi prolazimo kroz isto, umorni smo i želimo promjenu. Prihvatanje svojeg unutarnjeg stanja i komuniciranje s drugima ne samo da nam pomaže osjećati se dijelom zajednice, već olakšava i fizičke posljedice koje može ostaviti dugotrajno nošenje s problemima u samoći. Van der Kolk u svojoj knjizi piše čitavo poglavlje o važnosti komunikacije i jezika za identificiranje svojih emocija.

* Han, Byung-Chul: Društvo Burnouta (Zagreb: Mizantrop, 2020.)

Osjećaj da nas netko sluša i razumije mijenja našu fiziologiju; mogućnost izražavanja složenih osjećaja i priznavanje naših osjećaja osvjetljava naš limbički mozak i stvara 'aha trenutak.' (...) Sve dok čuvate tajne i potiskujete informacije, vi ste u suštini u ratu sa samim sobom. Skrivanje vaših temeljnih osjećaja zahtijeva ogromnu količinu energije, iscrpljuje vašu motivaciju za postizanje vrijednih ciljeva i ostavlja vas s osjećajem dosade i isključenosti. U međuvremenu, hormoni stresa neprestano preplavljaju vaše tijelo, što dovodi do glavobolja, bolova u mišićima, problema s crijevima ili spolnim funkcijama...'

Naravno, iskazivanje emocija i privatnih misli nije jednokratno rješenje, već alat kojim se može koristiti u trenutku potrebe. Otvorena komunikacija o mentalnom zdravlju sve je prisutnija u našoj okolini, no još je puno prostora za rast. Na internetskoj stranici Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) navodi se kako je profesionalna pomoć često nedovoljno kvalitetna, a sustavi brige o mentalnom zdravlju nisu dovoljno razvijeni. Kroz vlastito iskustvo i kroz razgovore s prijateljima o mentalnom zdravlju, smatram da velik broj ljudi ne vjeruje da im je potrebna profesionalna pomoć jer njihovi problemi nisu dovoljno veliki. Manji problemi svejedno zahtijevaju pozornost, no često nam nedostaju alati za to. Za manje fizičke zdravstvene probleme lako ćemo pronaći rješenja u ljekarnama i drogerijama, a za mentalne ne znamo što možemo poduzeti sami bez traženja profesionalne pomoći. Smatram da postoji prostor za razvijanje jednostavnih alata za samostalno korištenje u vlastitom domu koji nam mogu pomoći nositi se s narušenim mentalnim stanjem, stresom i anksioznošću koje donosi suvremeni način života, a pretvaranje negativnih misli u simpatične figurice tek je jedan prijedlog.

* Van der Kolk, Bessel: Tijelo bilježi sve: Mozak, um i tijelo u iscjeljenju traume (Sveta Nedelja: Geromar, 2023.)

3.2. Simbolika likova i prostorija

Diorama br. 1: Pogled

Misao: Svi me gledaju, nešto nije normalno u vezi mojeg izgleda ili ponašanja, kršim neko nepisano pravilo koje znaju svi osim mene, ali nitko mi to neće reći.

Zapravo je normalno pogledati u osobu kad prolaziš pored nje, ali se toliko užasavam pogleda oči u oči da mi je to nepojmljivo, pa automatski mislim da me gledaju iz osuđivanja. Kako bih naglasila pogled, njegovu težinu te osjećaj promatranosti, postavila sam povećalo u dioramu kao jedini otvor kroz kojeg se može pogledati unutra. Povećalo blago distorzira pogled na figuricu unutar prostorije i povećava njezine već predimenzionirane oči. Njezin pogled usmjeren je tako da izbjegava gledati direktno u promatrača, dok ona sama ne može pobjeći njegovom pogledu.

Prikaz 6
Diorama br. 1

Diorama br. 2: Nevidljivost

Misao: Ni po čemu nisam prepoznatljiva, tko god me upozna, sljedeći put kad me vidi me se ne sjeća ili ga moram podsjetiti otkud me zna, kad bi me netko morao nekome opisati ne bi znao što reći.

U ovoj diorami bilo je najvažnije ostvariti kontrast između lika i prostorije. Dok prostorija plijeni svu pažnju svojim šarenim bojama i privlačnom teksturom filcane vune, lik u središtu nema na sebi nikakve detalje, proziran je i bezizražajan. Tim kontrastom prikazala sam misli koje proživljavam na napućenim događanjima; oko mene su svi zanimljivi, šarmantni i samouvjereni, a ja sam posve obična i dosadna.

Prikaz 7
Diorama br. 2

Diorama br. 3: Glomaznost

Misao: Nezgrapna sam i smotana, rušim sve oko sebe čim se pomaknem, zauzimam previše prostora, smetam.

Osjećaj glomaznosti prikazan je omjerom veličina lika i njegove prostorije. Heklani lik gotovo da nema zglobova, ruke su mu krupne i bez prstiju, nije sposoban za fine motoričke radnje. Prerastao je svoju usku i plitku prostoriju koja od njegove veličine puca.

Prikaz 8
Diorama br. 3

Diorama br. 4: Tramvaj

Misao: U tramvaju se često fiksiram na jednu osobu, obično zbog slučajnog pogleda u oči, i cijelim putem razmišljam što ona sad misli o meni, smatra li me prepotentnom i iritantnom, glupom i nepristojnom...

Shvativši da pretjerana opterećenost mišljenjem neke proizvoljno odabrane osobe u javnom prostoru zapravo nema veze sa samom osobom, već mojim viđenjem sebe, odlučila sam personifikaciju te misli postaviti samu u distorzirani prostor tramvaja, dok je osoba na koju se ona fiksira tek njezina vlastita sjena.

Prikaz 9
Diorama br. 4

Diorama br. 5: Vrata

Misao: Ili pobjegnem prerano ili ostanem predugo, iz pristojnosti mi nitko neće reći da odem, a sama ne znam pročitati znakove, nemam spontane društvene vještine koje "svi drugi imaju".

Rastrganost između odlaska i ostajanja prikazala sam kroz jednostavnog antropomorfnog lika koji je probijen kroz vrata. Naglašavam apsurd opterećivanja time da moram pronaći idealan trenutak za odlazak, dok u stvarnosti imam slobodu izabrati bilo koji trenutak, jer vrata su otvorena. Lik se ne nalazi u prostoriji kao ostali, već je u vratima koja ne vode iz jednog prostora u drugi, već postoje kao samostalan objekt.

Prikaz 10
Diorama br. 5

Diorama br. 6: Gužva

Misao: Dok hodam kroz gužvu često me preplavi nelagoda, pokušavam se što prije izvući iz nje pa u procesu možda izgledam pomahnitalo, kao da skijam slalom kroz masu gdje ljude više ni ne gledam kao ljude, nego kao prepreke na svojem putu do sigurnosti.

Probijanje kroz gužvu prikazala sam kroz usku prostoriju nalik hodniku, iz čijih zidova u prolaz probijaju izbočine. One prikazuju ljude koje u svojoj nelagodi više ne vidim kao osobe, već se stapaju s prostorom oko mene. Početak hodnika je rastvoren, a na kraju se uzdiže visoki zid sa sitnim izlazom, krajnjim ciljem neugodnog putovanja. Lik koji korača kroz hodnik nalik je Giacomettijevim izduženim figurama, izrađen od žice, svojim nepravilnim i neurednim savijanjem izražava nervozu.

Prikaz 11
Diorama br. 6

Diorama br. 7: Nered

Misao: Često imam snažnu potrebu temeljito pospremiti cijelu sobu prije nego što se počnem baviti nečim važnim, pa se tijekom pospremanja sjetim one košulje kojoj još nisam zašila gumb, pa tražeći gumb vidim neku nedovršenu skicu koju bih mogla razraditi, pa malo ogladnim i shvatim da bih trebala do trgovine, pa onda ne napravim ništa i sjedim u brdu nagomilanih započelih stvari i bez hrane.

Nemogućnost koncentracije na samo jednu stvar kroz neko vrijeme rezultira kaosom započelih stvari, koje se neće pomaknuti dalje od početka. Nemam dovoljno motivacije da ih se prihvatim, pa ostanem sjediti obeshrabrena u tom kaosu, kao da su mi ruke potpuno beskorisne. Zato u neuređnoj sobi punoj sitnih započelih projekata (neotvorene knjige, bilježnice za skice, započeti heklani projekt, prazni papiri i pribor za crtanje, krpe za čišćenje, nepospremljena odjeća...) sjedi lik isprepletenih ruku koje se crvene.

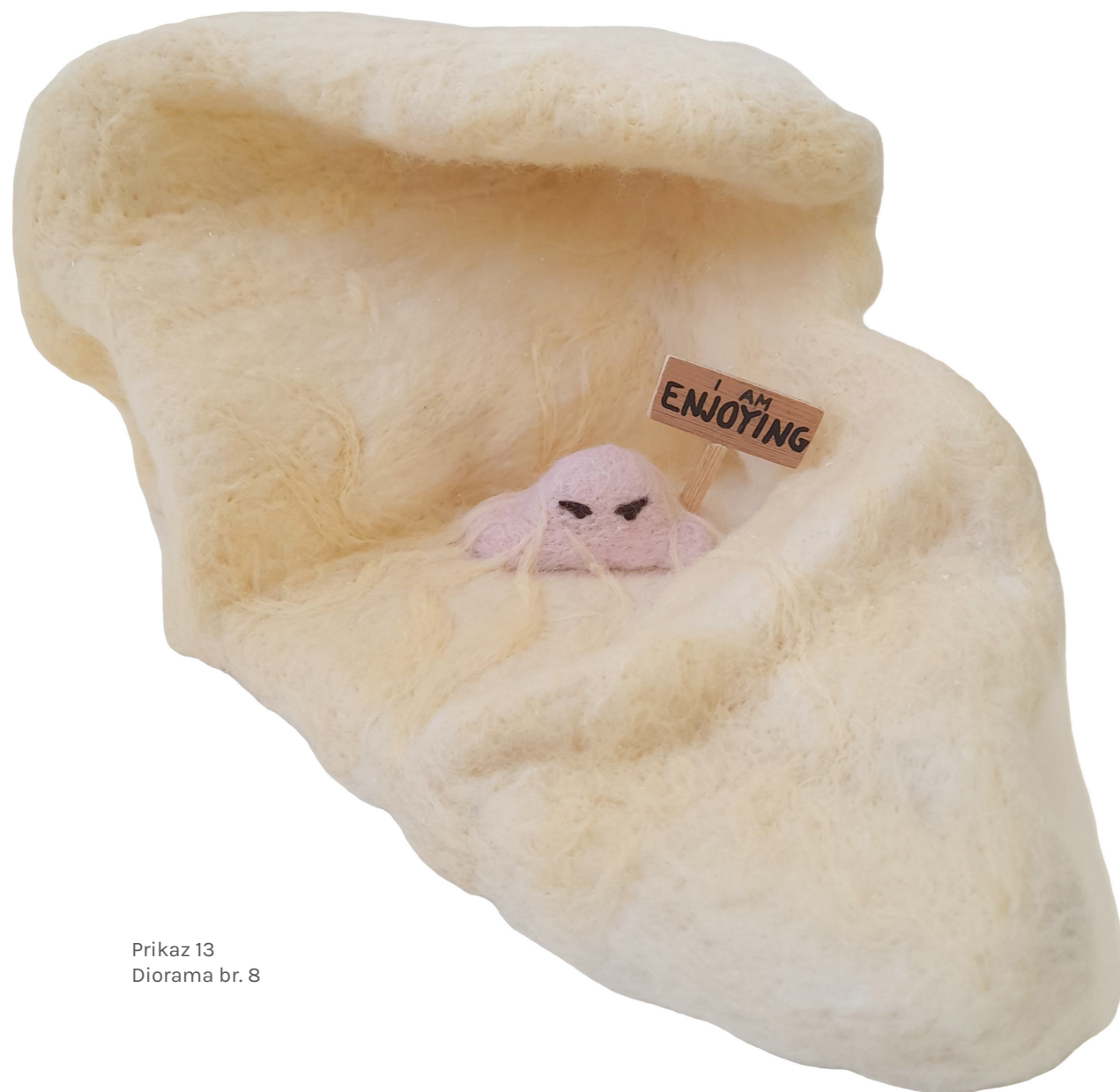

Prikaz 12
Diorama br. 7

Diorama br. 8: Brlog

Misao: Zabijem se u svoj brlog i teško mi se izvući, u početku je to super i radim stvari koje volim, ali nakon par dana samo toga, to postaje mučenje same sebe, ali od nastale tromosti se ne mogu izvući.

Karakter ugodnog i sigurnog brloga nametnuo je odabir materijala, mekane filcane vune. No, ta uroda i sigurnost polako postaju malevolentne, omotavajući svojim mekanim krakovima figuricu, vidno nesretnu i namrgođenu, koja unatoč tomu drži znak na kojem piše "I AM ENJOYING" (hrv. ja uživam).

Prikaz 13
Diorama br. 8

Diorama br. 9: Sat

Misao: Ako sam sama doma cijeli dan, zacrtam si nekakav vremenski okvir za obaviti uobičajene stvari, npr. otuširati se ili otići u trgovinu, ali ih onda odgađam dok taj okvir ne "istekne" (npr. trgovina se zatvori) i onda se osjećam loše i razočarano u samu sebe.

Na glavni motiv protoka vremena u ovoj se diorami vrlo direktno referiram pretvarajući čitavu sobu u funkcionalan sat u obliku lijevka. Na dnu tog ponora, na kazaljki sata, nalazi se sitna figurica koja se jedva održava na njoj.

Prikaz 14
Diorama br. 9

Diorama br. 10: Zvezdice

Misao: Uvijek me mori misao da stvari ne radim "kako treba", često zakočim odmah u startu jer mi se nisu posložile sve zvijezde, a to automatski znači da neću uspjeti.

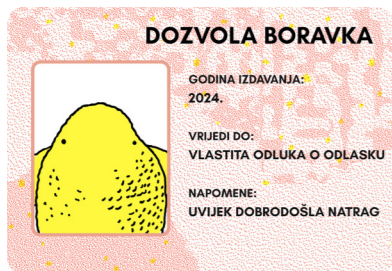
Čekanje da se poslože sve zvijezde prikazala sam kroz plavu prostoriju posutu zvjezdicama i figuricom koja ih gotovo nezainteresirano preslaguje u uredan raster. Prostoriju prekriva zasad plitka voda, insinuirajući na protok vremena, odnosno eventualno potapanje prije završetka zadatka.

Prikaz 15
Diorama br. 10

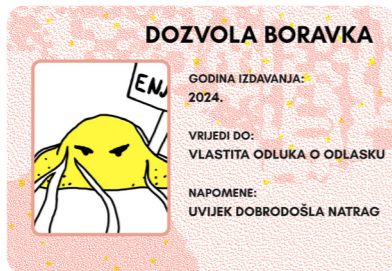
3.3. Dozvole boravka

Nakon što je svaka misao dobila svoju fizičku formu i svoj vlastiti prostor, dobio je i svoju službenu dozvolu za boravak u mojem umu. Svaki lik je "predao zahtjev za izdavanje dozvole", te mu je on odobren i izdana mu je iskaznica. Na zahtjevima, u rubrici "podaci o podnositelju zahtjeva", nalazi se opis pojedinih misli koje upućuju na simboliku likova i diorama te kako bi ih mogle shvatiti i osobe kojima takve misli nisu bliske. Ispod opisa misli nalazi se njihov potpis, koji kod svake od njih svojstven i odražava njen karakter. Primjerice, potpis heklanog lika iz diorame *Glomaznost* izveden je širokim, snažnim potezima, predimenzioniran je i izlazi izvan okvira za potpis. Potpis lika iz diorame *Brlog* odgovara njegovom namrgođenom pogledu, te izgleda poput besmislene škrabotine ljutito nacrtane snažnim pritiskom olovke po papiru. Ispod potpisa lika nalazi se rubrika za "potpis odgovorne osobe", u koju se potpisujem ja osobno. U prazan prostor s lijeve strane potpisa utiskujem pečat "Odobreno".

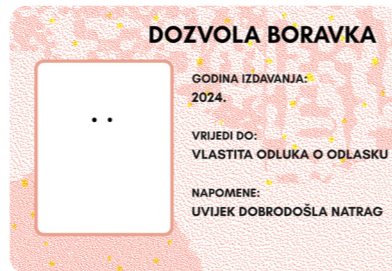
DOZVOLA BORAVKA

GODINA IZDAVANJA:
2024.
VRIJEDI DO:
VLASTITA ODLUKA O ODLASKU
NAPOMENE:
UVIJEK DOBRODOŠLA NATRAG

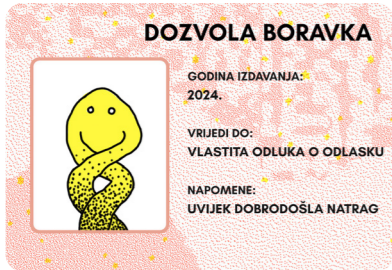
DOZVOLA BORAVKA

GODINA IZDAVANJA:
2024.
VRIJEDI DO:
VLASTITA ODLUKA O ODLASKU
NAPOMENE:
UVIJEK DOBRODOŠLA NATRAG

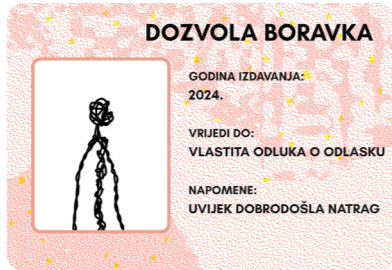
DOZVOLA BORAVKA

GODINA IZDAVANJA:
2024.
VRIJEDI DO:
VLASTITA ODLUKA O ODLASKU
NAPOMENE:
UVIJEK DOBRODOŠLA NATRAG

DOZVOLA BORAVKA

GODINA IZDAVANJA:
2024.
VRIJEDI DO:
VLASTITA ODLUKA O ODLASKU
NAPOMENE:
UVIJEK DOBRODOŠLA NATRAG

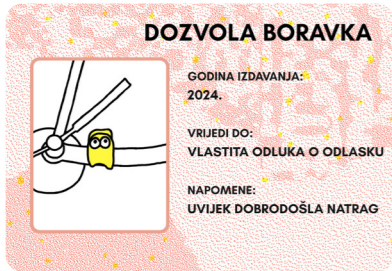
DOZVOLA BORAVKA

GODINA IZDAVANJA:
2024.
VRIJEDI DO:
VLASTITA ODLUKA O ODLASKU
NAPOMENE:
UVIJEK DOBRODOŠLA NATRAG

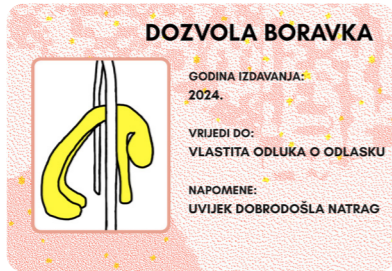
DOZVOLA BORAVKA

GODINA IZDAVANJA:
2024.
VRIJEDI DO:
VLASTITA ODLUKA O ODLASKU
NAPOMENE:
UVIJEK DOBRODOŠLA NATRAG

DOZVOLA BORAVKA

GODINA IZDAVANJA:
2024.
VRIJEDI DO:
VLASTITA ODLUKA O ODLASKU
NAPOMENE:
UVIJEK DOBRODOŠLA NATRAG

DOZVOLA BORAVKA

GODINA IZDAVANJA:
2024.
VRIJEDI DO:
VLASTITA ODLUKA O ODLASKU
NAPOMENE:
UVIJEK DOBRODOŠLA NATRAG

DOZVOLA BORAVKA

GODINA IZDAVANJA:
2024.
VRIJEDI DO:
VLASTITA ODLUKA O ODLASKU
NAPOMENE:
UVIJEK DOBRODOŠLA NATRAG

DOZVOLA BORAVKA

GODINA IZDAVANJA:
2024.
VRIJEDI DO:
VLASTITA ODLUKA O ODLASKU
NAPOMENE:
UVIJEK DOBRODOŠLA NATRAG

Prikaz 16, 17 (desno)
Dozvole boravka i zahtjev za
izdavanjem dozvole boravka

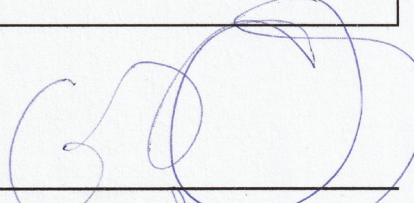
**ZAHTJEV ZA IZDAVANJE
DOZVOLE BORAVKA**

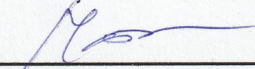

PODACI O PODNOSITELJU:

GLOMAZNA SAM
I ZAUZIMAM
NEPOTREBNO
PUNO PROSTORA

ZA TOČNOST PODATAKA ODGOVARA
PODNOŠITELJ ZAHTJEVA

POTPIS PODNOSITELJA ZAHTJEVA

POTPIS ODGOVORNE OSOBE

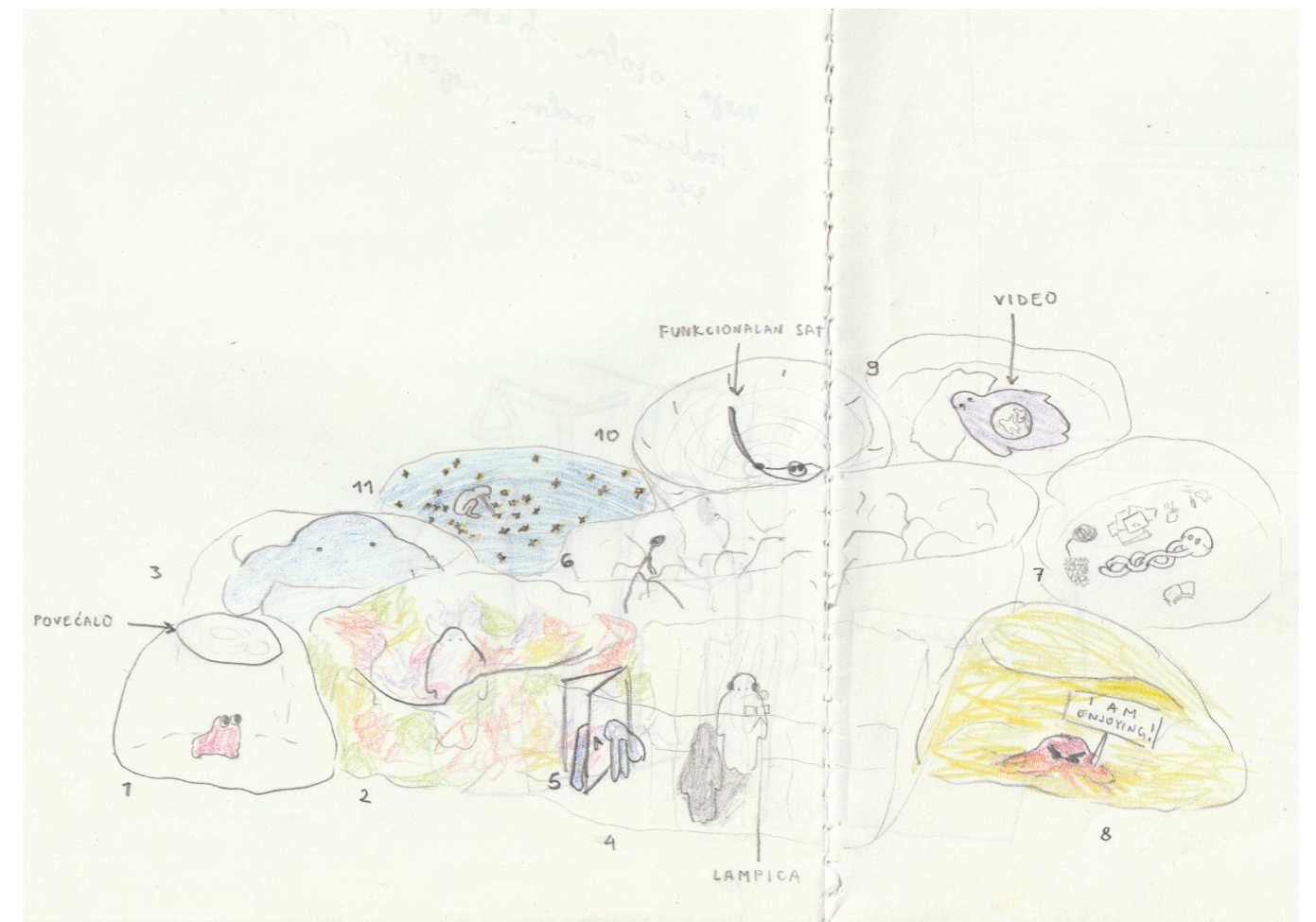
4. PROCES RADA

Prvi koraci u procesu izrade rada započeli su još tijekom mojeg studijskog boravka na Akademiji likovnih umjetnosti u Leipzigu (HGB) 2022. godine. Tada sam prvi put došla na ideju izrade likova kao personifikacija svojih emocija. Prve skice figurica izradila sam od plastelina, nacrtala u bilježnicu, dodala njihove opise, zatim ih izradila detaljnije od glinamola te obojala akrilnim bojama. Igrala sam se s idejom postavljanja svih u jedan prostor, dnevni boravak u kojem će međusobno voditi dijalog. Ideju sam predstavila svojoj tadašnjoj mentorici i kolegama i kolegicama iz klase, te sam tada odlučila razviti taj koncept kao svoj diplomski rad.

Tijekom izrade rada donijela sam mnoštvo odluka koje su odstupale od prvotne ideje. Tako je svaki lik smješten u svoju vlastitu samostojeću prostoriju, te su one dobile znatno veću simboliku nego što je bilo planirano. Likovi su neodvojivi od svojih soba, jedno bez drugog ne može jasno prenijeti osjećaje i misli iz kojih su nastali.

4.1. Izrada skica

Nakon povratka u Zagreb, izradi novih skica prvo je prethodila sesija brainstorminga, u kojoj sam sve misli zapisala na papir. Ova je faza bila vrlo osobne prirode, zahtijevala je oslušivanje vlastitih misli, njihovu analizu i, koliko god je to bilo moguće, objektivno sagledavanje. Zatim sam uz svaku misao zapisala kratke opise njihovih odgovarajućih likova i prostorija. Proces osmišljavanja tekao je relativno glatko, subjektivni doživljaji i misli odredili su izgled i karakteristike diorama. Skice su izvedene prvo u formi jednostavnih crteža, a zatim i fizičkih skica modeliranih u plastelinu i glinamolu.

Prikaz 18 (desno)
Skica diorama

4.2. Izrada dioramaa

Za gotovo sve diorame prvi korak izrade bila je izrada konstrukcija od stiropora. S obzirom na njegovu lakoću, izdržljivost, dostupnost, lako rezanje i lijepljenje, stiropor se pokazao kao idealan materijal za bazu koja se lako dalje prekriva raznim materijalima. Osim stiropora, koristila sam i aluminijsku foliju, žicu, razna ljepila i krep traku.

Dvije sobe (br. 2 i 8) prekrivene su vunom suhim filcanjem direktno na bazu od stiropora. Vunu sam odabrala za određene diorame zbog njezine naglašene taktilnosti; zbog isticanja udobnosti prostora kod diorame Brlog, odnosno radi isticanja prostora naspram figurice kod diorame Nevidljiva. Za suho filcanje koristi se posebna igla sa sitnim zarezima na vrhu.

Prikaz 19
Izrada diorame filcanjem vune

Četiri diorame (br. 1, 3, 6 i 10) prekrivene su glinamolom te prebojane akrilnim bojama. Zbog sužavanja materijala tijekom sušenja, glinamol na konstrukciji često puca te zahtijeva popravke nakon svakog sušenja. Na kraju, pukotine su popunjene kitom za unutarnje zidove kako ne bi bile vidljive ispod akrilne boje.

U slučaju diorame *Glomaznost*, s heklanom likom, pukotine u materijalu nisu popravljane, već sačuvane premazivanjem sloja ljepila na osušeni glinamol, s obzirom na to da pojačavaju dojam predimenzioniranosti lika. Lik je heklan u dijelovima, a dijelovi su prije šivanja punjeni prikupljenim ostacima vune i konca te stiroporom. U noge je dodano više materijala kako bi bile teže te kako bi lik stabilno stajao.

Konstrukcija diorame *Pogled* sastavljena je iz dvaju dijelova, većeg dijela prostorije i "vrata" u koja je ugrađeno povećalo. Na unutarnju stranu vrata zalijepljena je traka s LED lampicama, kako bi sitna figurica bila jasno vidljiva u zatvorenoj i mračnoj prostoriji s malim otvorom. Lik je također napravljen od glinamola te obojan akrilnim bojama.

Diorama *Gužva*, zbog svojeg oblika uskog hodnika s izbočinama koje prodiru u prostor, morala je biti napravljena u dva dijela. Konstrukcija od stiropora razrezana je na pola po dužini, kako bi bilo moguće prekriti sve izbočine glinamolom te ju obojati. Nakon toga, polovice su spojene ljepilom te je rez prekriven slojem glinamola, a na mjesto gdje će biti smješten lik od žice ugrađena su dva magneta kako bi mogao stabilno stajati na mjestu.

U diorami *Zvezdice* ističe se sjajna površina "vode". Dojam vode postignut je ulijevanjem sloja epoksidne smole iz koje su zatim pažljivo uklonjeni mjehurići i prašina. Smola se potpuno stvrdnula nakon 24 sata sušenja. Rad s epoksidnom smolom ostvaren je u suradnji s Margitom Bralić, vlasnicom obrta za proizvodnju nakita *Smola čovječe*.

Prikaz 20, 21 (sljedeća stranica)
Izrada diorama od glinamola

Tri diorame (br. 4, 7 i 9) izrađene su od papirne gline. Smjesa gline sastoji se od izblendanog novinskog papira namočenog u vodi, glatkog brašna te ljepljivog rižinog brašna umjesto ljepila. Smjesa se nakon sušenja mora premazati zaštitnim slojem boje kako ne bi upijala vodu.

Papirna glina prekriva zidove diorame Nered, a na podu se nalazi nekoliko ručno sašivenih jastučića, napunjenih ostacima stiropora, na koje se naslanja figurica. Oko figurice su hrpe razbacanih minijatura predmeta. Minijaturne knjige napravljene su od sitno narezanog papira zalijepljenog u korice, koje su pak sačinjene od papira veće gramature. Klupka vune namotana su od tankog konca, a kukica za heklanje izrezbarena je iz tanke drvene daščice. Razbacane krpe izrezane su iz stare odjeće i namočene u smjesi vode i ljepila kako bi nakon sušenja zadržale sitne nabore.

Prostor diorame br. 4 prikazuje unutrašnjost tramvaja. Uz naborani zid stoji figurica modelirana od pečene polimerne gline. Nasuprot figurici uzdiže se njezina sjena, istaknuta akrilnom bojom, a iz nje proviruje namrgođeno lice modelirano u zidu od papirne mase.

Sat, odnosno dioramu br. 9, napravila sam koristeći plastičnu posudu željenog oblika kao kalup. Posuda je najprije zaštićena aluminijskom folijom, a zatim je na nju nanesena papirna glina. Nakon sušenja glina se lako skinula s folije, a zatim je obojena akrilnim sprejem. Na dnu je probušena rupa te je učvršćen mehanizam sata. Kazaljke su savijene u obliku prostorije kako ne bi zapinjale jedna o drugu, a na malu kazaljku nalijepljena je malena i lagana figurica od glinamola obojenog akrilnom bojom i markerom.

Misao br. 5 izdvaja se od ostalih nedostatkom vlastitog prostora. Figurica je napravljena od pečene polimerne gline, prerezana je na pola iza ramena te su polovice nalijepljene sa suprotnih strana drvenih vrata, tako da lik izgleda probijeno kroz njih. Dovratnik je sastavljen od manjih komada drvenih daščica, izrezbarenih u potreban oblik. Nakon rezbarenja komadi su izbrušeni i zalijepljeni ljepilom za drvo. Vrata su zalijepljena u drveni dovratnik tako da su uvijek otvorena.

4.3. Izrada dozvola boravka

Uz glavni dio rada koji čine diorame, smatrala sam potrebnim izložiti i neku vrstu obrazloženja svake misli. Isprva sam ih zamišljala u formi kartica s opisima svakog lika, poput *Pokémon* ili *Yu-Gi-Oh!* karata za igru i sakupljanje. Zatim sam ih skicirala kao osobne iskaznice s informacijama, dok na kraju nisam došla do verzije s dozvolama za boravak. S obzirom na to da je ključna ideja rada odluka o prihvaćanju iracionalnih misli i pomirenje s njihovim prisustvom, dozvola za boravak se činila kao logičan potez.

Zahtjeve za izdavanje dozvole boravka dizajnirala sam u programu Adobe InDesign, služeći se pravim dokumentima s internetske stranice *Narodnih novina* kao predloškom. Obrasci su ispisani na uobičajenom bijelom papiru za ispis dokumenata A4 formata u 10 primjeraka. Podaci su ispunjeni kemijskom olovkom, te je svaki dokument označen pečatom "odobreno".

Svakom od njih spajalicom je pridružena odgovarajuća iskaznica, dozvola boravka za svaki lik. Iskaznice su dizajnirane koristeći programe Adobe Photoshop i InDesign. Otisnute su u tehnici sitotiska u trima bojama na debelom papiru, a zatim su premazane slojem sjajnog laka. Dimenzije iskaznica su 10 x 7 cm. Pripremu za sitotisk također sam pripremila u Adobe Photoshopu, tako što sam razdvojila različite boje u zasebne dokumente. Svaka boja sprema se kao slika u crnoj boji te se ispisuje na prozirnu foliju koja se koristi pri osvjetljavanju sita.

4.4. Tehnički opis rada

Sustanari

Instalacija

- 10 diorama s figuricama, dimenzije variraju od 8.5 x 7 x 11 cm do 22 x 53 x 15 cm. Postavljene su na površini od 115 x 180 cm. Korišteni materijali: glinamol, polimerna glina, papirna glina, epoksidna smola, stiropor, vuna, pletivo, drvo, žica, papir, tkanina, plastične oči za igračke, LED svjetla, mehanizam za sat, magneti, povećalo.
- 10 iskaznica dimenzija 10x7cm, sitotisk u tri boje, papir 350g/m², plastificirano.
- 10 zahtjevnica formata A4, crno-bijeli inkjet ispis.

5. UZORI

5.1. Likovna umjetnost

Louise Bourgeois - No Exit (1989.)

U instalaciji *No Exit*, Bourgeois prikazuje svoje sjećanje iz djetinjstva u kojem se skriva ispod stubišta kako bi špijunirala svog oca, zbog čijeg je razvratnog ponašanja njezino djetinjstvo ispunjeno nemir i traumom. Rad se sastoji od stubišta koje ne vodi nikud, s jedne strane zaklonjenog metalnom pregradom, dok se s druge strane, sa svake strane stubišta nalazi po jedna kugla, suptilno referirajući na muške spolne organe. Ipak, na prvi pogled skrivena, u stubištu se nalaze dva gumena srca, simbolizirajući važnost ljubavi. Bourgeois se kroz svoje radove nosila s traumama, posebice kroz rad *Uništavanje oca*, nakon kojeg je uspjela i učvrstiti svoj odnos s njim. Van der Kolk je u svojoj knjizi *Tijelo bilježi sve: Mozak, um i tijelo u iscjeljenju traume* napisao nešto čega je Bourgeois jasno bila svjesna; *Naša sposobnost da uništavamo jedni druge podudara se s našom sposobnošću da liječimo jedni druge.*

Prikaz 24 (sljedeća stranica, gore)
Louise Bourgeois - No Exit

Tracey Emin - My Bed (1998.)

Slično kao u instalaciji *No Exit* umjetnice Louise Bourgeois, Tracey Emin u radu *My Bed* izlaže svoju intimu, ali na malo drugačiji način. Emin u stilu ispovjedne umjetnosti (*confessional art*) izlaže svoj vlastiti krevet u njegovom stanju nakon depresivne epizode. Posebnost je u tome što Emin izlaže stvarno zatečeno stanje kreveta, s minimalnim intervencijama u osvjetljenju i rasporedu stvari, među kojima su prazne boce votke, prljavo rublje, iskorišteni kondomi i pakiranja tableta. Iako James Baldwin u svojoj zbirci eseja *Nitko mi ne zna ime* (1961.) tvrdi da je "sva umjetnost po svojoj naravi ispovjedna", na primjeru umjetnica poput Emin, jasno je da nije sva umjetnost u tome jednako eksplicitna. Rad je izložen u galeriji Tate Britain u Londonu na izložbi nominiranih umjetnika za nagradu Turner 1999. godine. Izazvao je raznolike reakcije, zgražajući neke, a oduševljavajući druge svojom iskrenošću i eksplicitnošću. Na realističan i sebi svojstven način Emin izražava humanost emocija, bez uljepšavanja i filtriranja. U Intervjuu za časopis *Frieze* izjavila je kako je umjetnost za nju komunikacija o ljudskim emocijama:

Za mene, biti umjetnik nije samo stvaranje lijepih stvari ili da te ljudi tapšaju po leđima; to je neka vrsta komunikacije, poruka. Radi se o vrlo, vrlo jednostavnim stvarima koje mogu biti zaista teške. Ljudi se stvarno osjećaju usamljeno, ljudi se stvarno boje, ljudi se zaljubljuju, ljudi umiru, ljudi se jebu. Te stvari se događaju i svi to znaju, ali malo toga se izražava. Sve je pokriveno nekom vrstom pristojnosti...*

* Morgan, Stuart. The story of I. Razgovor s Tracey Emin. *Frieze* magazine 6.4.1997.

Hannah Epstein - *Freakout Girl VS The News Cycle* (2019.)

U radovima mlađe generacije umjetnica i umjetnika diljem svijeta neizostavno se provlače teme burnouta, mentalnog zdravlja, aktualnih politika, gospodarskih kriza, ekoloških katastrofa, suvremene tehnologije i kulture koja se putem nje stvara. Dolaskom nove generacije stvaraju se i natječaji i izložbe koji tematiziraju isto. Među umjetnicima istaknula bih Hannu Epstein, američku umjetnicu koja samu sebe naziva "feminističkom folkloristkinjom internetskog doba". Svojim tapiserijama koje prikazuju internetske memove, bića iz folkloru i povijesti i korištenjem umjetne inteligencije, Epstein komentira aktualne teme na satiričan i ironičan način te stvara novi folklor digitalnog doba. U seriji tapiserija *Freakout Girl* duhovito prikazuje stanje straha od budućnosti i aktualnih vijesti koje proživljava većina mlađe generacije, koristeći format online stripova. Iako preuzima inspiraciju iz vanjskih podražaja, u svojim radovima i dalje prikazuje svoju ranjivost, svoje unutarnje strahove i reakcije na aktualne političke probleme.

5.2. Poezija

This being human is a guest house.
Every morning a new arrival.
A joy, a depression, a meanness,
some momentary awareness comes
as an unexpected visitor.
Welcome and entertain them all!
Even if they're a crowd of sorrows,
who violently sweep your house
empty of its furniture,
still, treat each guest honorably.
He may be clearing you out
for some new delight.
The dark thought, the shame, the malice,
meet them at the door laughing,
and invite them in.
Be grateful for whoever comes,
because each has been sent
as a guide from beyond.

Rumi

Mevlana Dželaluddin Rumi bio je perzijski pjesnik i teolog. Rođen je na području današnjeg Afganistana 1207. godine, a umro 1273. u Turskoj. Počeo se školovati o sufizmu (dervišizmu) već uz oca, teoretičara sufizma, a kasnije je stekao vrhunsko obrazovanje od brojnih učitelja. Njegova pjesnička djela označavaju vrhunac perzijskog mističkog pjesništva. Pjesma *Gostinjska kuća* (*The Guest House*), u prijevodu na engleski Colemana Barksa objavljena je u knjizi *Rumi: Selected Poems*. Barksovi su prijevodi ponekad kritizirani kao previše slobodni, napisani jednostavnim jezikom koji nije u skladu s izvornim Rumijevim stilom. Smatra ga se više interpretom, nego prevoditeljem s obzirom na to da ne čita perzijski, na kojem su pjesme originalno napisane, već osuvremenjuje prijevode iz 19. stoljeća. Ipak, njegovi su stihovi približili Rumijevu poeziju široj publici, između ostalog i meni. Ova tri stiha bila su mi najveća inspiracija i poticaj za rad:

*The dark thought, the shame, the malice,
meet them at the door laughing,
and invite them in.*

5.3. Film

Studio Ghibli

Teško je izdvojiti samo jedan film iz opusa legendarnog redatelja animiranih filmova Hayao Miyazakija, osnivača japanskog Studija Ghibli. Njegovi su filmovi vizualno zanimljivi, puni bizarnih stvorenja i magije, a jednako toliko zanimljive su i priče i likovi koji ih prenose. Svaki je kadar vrijedan promatranja, a kroz tempo pripovijedanja, Miyazaki nam i daje priliku za to. U filmu uvijek ima vremena za tišinu, za upijanje scene i kontemplaciju. Prostori koje Hayao Miyazaki gradi posebno su mi inspirativni svojom atmosferom. Iz filma *Pokretni dvorac* (2004.) izdvojila bih sam dvorac i spavaću sobu glavnog lika Howla, a iz filma *Arrietty* (2010.) spavaću sobu istoimene junakinje. Svaki prostor čini se magičnim i pobuđuje gotovo zaboravljenu dječju znatiželju za istraživanjem i divljenjem svakom detalju.

Školjkica Marcel u cipelama (*Marcel the Shell with Shoes On*) (2021.)

Film u stilu pseudodokumentarnog filma s elementima stop animacije redatelja Deana Fleischer Campa govori o liku iz naslova, maloj školjkici Marcelu koji ima jedno oko i dvije cipele. S bakom Connie živi u kući koja se inače iznajmljuje kao Airbnb otkako su se posljednji stanari iselili. U burnom rastanku, bivši dečko vlasnice kuće slučajno je spakirao ostatak Marcelove obitelji u putni kovčeg, te ih od tad više nije vidio. Dolaskom amaterskog dokumentarista u Airbnb, čiji videi o životu školjkice postaju popularni na internetu te dobivaju milijune pregleda, Marcel dobiva priliku za pronalazak svoje obitelji. Školjkica Marcel u cipelama je topla priča o bizarnim bićima koja vode svoj šarolik život skriveni od pogleda čovjeka. Njihova snalažljivost i dječja zaigranost čine ih na taj način simpatičnima, a njihova veličina i ovisnost o drugima tako ranjivima. Unatoč svim zabavnim i bizarnim situacijama u kojima se nalazi Marcel, film se ipak dotiče teških tema poput gubitka, žrtvovanja radi voljene osobe, usamljenosti i potrebe za zajedništvom. Marcel mi je bio velika inspiracija zbog svojeg karaktera i izgleda, ali i suosjećanja na koje me natjerao unatoč tomu što je mala jednooka školjkica.

6. ZAKLJUČAK

Rad *Sustanari* zamišljen je kao alat kojim ću si olakšati nošenje s ponavljajućim negativnim i iracionalnim mislima. Kroz simpatične fizičke forme htjela sam umanjiti njihovu ozbiljnost i značaj. Na taj ih je način lakše odbaciti u trenucima kad naviru. Umjesto da krivim samu sebe za iracionalno razmišljanje, mogu si prizvati njihovu sliku u sjećanje i sjetiti se da su te misli tek jedan mali dio mene. Kao što selektivno prihvaćamo savjete drugih ljudi oko sebe, tako možemo i selektivno slušati svoje misli. To što ih možemo pomisliti, ne znači da ih moramo poslušati. Osvještavanjem tih misli mogla sam dublje analizirati njihovo porijeklo, a shvaćanjem da ne dolaze iz loše namjere, više nisu bile ni tako strašne ni intenzivne. Njihova se slika u mojoj glavi potpuno promijenila. Osim toga, i svaka nova iracionalna misao koja će se možda pojaviti u budućnosti, bit će podvrgnuta istom tretmanu. Razvila sam alat kojim ih razoružavam, umjesto da vadim i ja svoje oružje. Prekidam naše uzajamno nasilje i započinjem period mira, iako vjerojatno s još po kojom bitkom.

7. POPIS LITERATURE

Barks, Coleman. *Rumi: Selected Poems*, Penguin Books, 2004.

Flaherty, Shannon. *Tell Me About It: The Role of Confession in Contemporary Art*, PhD diss., University of Minnesota, 2019.

Han, Byung-Chul. *Društvo Burnouta*. Zagreb: Mizantrop, 2020.

Van der Kolk, Bessel. *Tijelo bilježi sve: Mozak, um i tijelo u iscjeljenju traume*. Sveta Nedelja: Geromar, 2023.

Foundation Louis Vuitton, Collection: Louis Bourgeois. <https://www.fondationlouisvuitton.fr/en/collection/artworks/no-exit> (pristupljeno 4.5.2024.)

Morgan, Stuart. *The story of I*. Razgovor s Tracey Emin. *Frieze magazine* 6.4.1997. <https://www.frieze.com/article/story-i> (pristupljeno 20.5.2024.)

Narodne novine, Pravilnik o boravku državljana trećih zemalja u Republici Hrvatskoj, veljača 2022. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_02_20_215.html (pristupljeno 16.5.2024.)

Rumi. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/rumi>>. (pristupljeno 13.5.2024.)

Sotheby's, Tracey Emin. <https://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2019/contemporary-art-evening-auction-19020/lot.3.html> (pristupljeno 16.5.2024.)

World Health Organization, Mental Health. https://www.who.int/health-topics/mental-health#tab=tab_1 (pristupljeno 17.5.2024.)

7.1 Izvori korištenih prikaza

Prikazi 1, 4, 5 Fotografije autorskih radova, Matija Smuk

Prikaz 2 Fotografija autorskog rada, Rebecca Charbon

Prikaz 3 Fotografija autorskog rada, Vasja Irma Ivković

Prikazi 6 - 23 Fotografije autorskih radova, Manuela Košević

Prikaz 24 Louise Bourgeois, No Exit. Preuzeto s <https://www.fondationlouisvuitton.fr/en/collection/artworks/no-exit> (pristupljeno 20.5.2024.)

Prikaz 25 Tracey Emin, My Bed. a s <https://www.tate.org.uk/art/artworks/emin-my-bed-103662> (pristupljeno 20.5.2024.)

Prikaz 26 Hannah Epstein, Freakout Girl VS The News Cycle. Preuzeto s <http://steveturner.la/artists/hannah-epstein#1> (pristupljeno 20.5.2024.)

Prikaz 27 Kadar iz filma Pokretni dvorac. Preuzeto s https://ghibli.fandom.com/wiki/Howl%27s_Bedroom (pristupljeno 21.5.2024.)

Prikaz 28 Kadar iz filma Školjkica Marcel u cipelama. Preuzeto s <https://www.square-eyes.co.nz/marcel-the-shell-with-shoes-on> (pristupljeno 21.5.2024.)

8. BIOGRAFIJA

Manuela Košević (1999., Zadar) završila je preddiplomski sveučilišni studij Grafika s pohvalom Cum Laude 2022. godine na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu gdje trenutno pohađa diplomski sveučilišni studij Grafika. Dva semestra provodi na Erasmus+ razmjenama u Antwerpenu i Leipzigu. U svojem radu pretežno se bavi temama utjehe, utočišta i sigurnosti te koristi medije od ručnog tkanja tekstila do proširene stvarnosti. Ostvarila je dvije samostalne izložbe u 2023. godini, „bittersweet” u Galeriji Putolovac te „Squishy Feelings” s Anamarijom Kvas u Galeriji SC. Sudjelovala je u desetak skupnih izložbi u Hrvatskoj i inozemstvu, između ostalog u izložbama projekta Matrice 2021., 2022. i 2024. godine u Galeriji SC, u izložbi Situacija u Galeriji Art&CeRZe u sklopu programa 37. Salona mladih 2024. godine, 9. hrvatskom trijenalu grafike u Galeriji Klovićevi dvori 2024. godine, „Unseen World”, izložbi studenata grafičkog odsjeka na Akademiji u Antwerpenu 2022. godine i izložbi Erasmus+ studenata na Akademiji u Leipzigu pod nazivom „Just Passing Through” iste godine. Dobitnica je Rektorove nagrade za individualni umjetnički rad (s Anamarijom Kvas) 2023. godine te za grupni projekt 2020. godine.

